

Szemle

Dobos László, Juhász Ferenc, Kómár Károly, dr. Majzik Lászlóné, Nagy Jánosné: A tanulók világnézetűi és erkölcsi fejlődése

A nevelőmunka tervezését segíti elő e mű, de ugyanakkor a tanulók egy-egy korcsoportjára vonatkozó erkölcsi fejlődésük átlag szintjét illető összegezései, hasznos útmutatást adnak mind a pedagógusok, mind a szülő számára. Első rész: Az általános iskola I—IV. osztályos tanulóinak világnézetűi és erkölcsi fejlődése. Második rész: Az általános iskola V—VIII. osztályos tanulóinak világnézetűi és erkölcsi fejlődése.

Harmadik rész: A gimnáziumi tanulók világnézetűi és erkölcsi fejlődése.

Mindhárom részen belül az egyes fejezetek a következőket tartalmazzák:

1. A Föld és az élővilág kialakulására vonatkozó nézetek fejlődése.
2. A szocialista társadalmunk és dolgozó népünk iránti érzelmek fejlődése.
3. A tanulók munkához való viszonyának fejlődése.

A mű megállapításainak konkrétságát alátámasztja az a hatalmas vizsgálati anyag, melyet a szerzők több éves munkával gyűjtöttek össze 62 általános- és középiskolai nevelő segítségével.

A munka nagy haszna éppen ebből fakad, hiszen a vizsgálati anyagon, illetőleg az arra támaszkodó összegezéseken keresztül képet szempontok (melyek a könyv tanulmányozásán kívül a Függelékben is rendelkezésünkre állnak) irányt mutatnak hasonló vizsgálati eljárásainknak.

Az összegezésekből fakadó eljárások ismertetésére részletesen nem tér ki a könyv, de megállapításai szinte kínálják a tennivalókat. Egyes területeken egyébként komoly utalásokat tartalmaz ilyen vonatkozásban is.

A könyvben szereplő vizsgálati anyag alapján készült a Nevelési terv. Ennek tömörségét, összegezett általánosításait érthetőbbé, világosabbá teszi e mű, hiszen számtalan olyan sok tanulságot adó részletet is tartalmaz, mely az említett dokumentumban területeken a tanulók átlagát. A megfigyelési kaphatunk arról, hogy mi jellemzi az egyes nem szerepelhet. Véleményem szerint e munka nyugodtan tekinthető Segédkönyvnek a Nevelési terv felhasználásához.

A tanulóifjúság világnézetűi szintjének mérésére igen helyesen választották a szerzők a Föld keletkezésére, az élőanyag létrejöttére, az ember származására vonatkozó nézetek vizsgálatát.

A vallásos tanítás még sok kis gyermekhez eljut a szülők tekintélye alapján. Mese-szerűsége következtében talajra is talál. A gyermekkori sajátosság viszont lehetetlenné teszi, hogy a mi tudományos alapokon nyugvó magyarázatunk közvetítést nyerjen... A vizsgálati anyag alapján mutatott nézetek mégis azt igazolják, hogy megfélelő munkával elérhető, hogy az alsó tagozatot elhagyó gyermek a felső tagozatban a dialektikus materializmus alapjait elsajátítsa. Igaz ugyan, hogy az általános iskola elhagyása után is vannak tanulók, akik idealista nézeteket (illetve ezek elemeit) vallanak, még többen vannak a bizonytalankodók. A gimnazista korban végzett felmérések mégis azt mutatják, hogy a középiskolát befejező ifjak bírhatják az egységes, összefüggő rendszerezett világnézetűi felfogás alapjait. Ezen megállapításokhoz a vizsgálati anyag számos nagyon érdekes, mondhatnám izgalmas részlete visz el bennünket.

A dolgozó nép, szocialista társadalmi rendünk megszerettetése lényeges komplex feladat. A könyv segítségével végigjárhatjuk azt az utat, amely megmutatja, hogyan juthatnak a tanulók eredményeink egyszerű észrevételétől, a múlt és a jelen szembeállításától kezdve, a tettekben megnyilvánuló hazaszeretethez, valamint az internacionalista felfogás megalapozásáig. Az út végén gazdag tapasztalatok birtokosai leszünk.

A tanulók munkához való viszonyának fejlődését a tanulás, a megbízatások, a társadalmilag hasznos munkák, az otthoni munkába való bekapcsolódás területein vizsgálhatjuk a könyv segítségével. Bonyolult, sokrétű, a szülőkkel kialakított közvetlen kapcsolatokon alapuló következetes munkára van szükség ahhoz, hogy a kisgyermeknél még általában közvetlen hasznosságból végzett munkát, a felnőtt ifjúnál a társadalom iránt érzett felelősség motiválja. A könyvből leszűrt tanulságok nagyon sok segítséget adnak ezen fontos nevelési terület helyes munkálásához is.

(Tankönyvkiadó, 1962. 350 oldal.)

Hirják Balázs
Bélmegyer (Békés megye)

V. A. Szucomlinszkij: MUNKÁRA NEVELÉS AZ ISKOLÁBAN. Egy szovjet falusi iskola nevelőmunkájának tapasztalatai.

V. A. Szucomlinszkij egy kiváló szovjet iskola, a pavlisi iskola igazgatója, az Ukrán SZSZK érdemes tanára és a szovjet Neveléstudományi Akadémia levelező tagja, valamint több pedagógiai tanulmány szerzője nevelőtestületével együtt természetes pedagógiai kísérletet végzett iskolájában, az 1947/48 tanévtől az 1956/57 tanévig terjedő időben az iskolában folyó munkára nevelés területén. Főként egy osztály fejlődését vizsgálták ezen a téren, de a tervszerű megfigyelés az egész iskola munkájára kiterjedt. Itt szerzett tapasztalataikat teszi közzé V. A. Szucomlinszkij ebben a terjedelmes műben. A Tankönyvkiadó által 1962-ben magyarul is megjelentetett mű jelentősége főként abban van, hogy a munkához való kommunista viszony kialakításának problémáját a szerző nem íróasztal mellett vizsgálja, s nem pusztán elméleti eredményei a könyvében közölt elvi megállapítások, hanem a tanulók gyakorlati tevékenysége, az ipari és mezőgazdasági munkára nevelés konkrét folyamata tapasztalatainak általánosításait olvashatjuk művében. Ebből ered művének másik nagy értéke, hogy a munkára nevelés szükségességének, elvi megfontolásainak fejtegetése mellett rendszerbe foglalja az iskolában és az iskola irányításával az iparban és mezőgazdaságban végezhető munkafajtákat és részletesen kidolgozza a tanulók munkára nevelésének módszertanát. Ez a tény két szempontból is igen jelentős. Az egyik az, hogy a munkára nevelés problémájával foglalkozó legtöbb tanulmány értékes elvi megállapításokat tesz, de egyáltalán nem mutatja be a munkára nevelés feladata gyakorlati megvalósításának lehetőségeit. V. A. Szucomlinszkij és munkatársai a nevelés gyakorlatából általánosítva, egyúttal konkrét módszertani javaslatokat tudnak tenni. A másik jelentős szempont, hogy a szerzők egy iskolai területre alkalmazva a munkára nevelés rendszerét adják.

A mű öt fejezetre oszlik. Az első fejezet azt hangsúlyozza, hogy a serdülő nemzedék munkára nevelése fontos feladata az iskolának. Itt éles kritikai elemzéssel vizsgálja a munkára nevelés utolsó évtizedben jelentőssé vált irodalmát. Hangsúlyozza, hogy a munkára nevelés elsősorban nevelés, nem oktatás kérdése, s nagy jelentősége van a környezetnek a munkára nevelésben. Rámutat arra, hogy ifjúságunkat kissé elkényeztettük, s ha ez az ifjúság „a szocialista élet csak egyik oldalából — a szocializmus anyagi javainak felhasználásából — meríti élettapasztalatait, akkor életfelfogásában túlsúlyba jutnak a fo-

gyasztói tendenciák... A kommunista nevelés akkor válik eredményessé, ha az ifjú nemzedék nemcsak azt ismeri fel, hogy joga van a szocializmus anyagi javaira, hanem azt is, hogy e javak viszonzásaképpen kötelezettségei vannak a társadalom iránt." Továbbiakban igen értékes kritikát gyakorol a politéchnikai nevelés címén folyó szakmunkásképzés túlbecsülésére vonatkozóan. Részletesen elemzi a munkára nevelés egyik központi kérdését, a munka megszerettetésének problémáját, s ezen a téren sok hasznos gyakorlati, módszertani javaslata van.

A második fejezet a munka megszerettetésének módszereivel foglalkozik, s ezen a téren kiemeli a helyesen felépített nevelői célzatú elbeszélések, beszélgetések, az élenjáró dolgozókkal való találkozások, és a szépirodalmi művek jelentőségét.

A harmadik fejezet a szellemi munka megszerettetésének, és a tanulók szellemi erőfeszítései aktivitását biztosító néhány fontos feltétellel foglalkozik.

A negyedik fejezet az ismeretszerző fizikai munka, a szakköri foglalkozások megszerzésének, majd az ötödik fejezet a termelőmunka megszerettetésének és megszervezésének módszertanát és elvi megfontolásait fejtegeti.

A mű legfőbb értéke a konkrét nevelőmunka állandó bemutatása és elemzése, az elvi megállapítások gyakorlati tapasztalatból merített igazolása.

Az igen szép kiállítású könyv a Tankönyvkiadó gondos munkáját dicséri. (Tankönyvkiadó, Budapest, 1962. 364 oldal.)

Dr. Zsámbéki László

Cser Andor—L. Ziermann Margit—Reményi Gusztáv: MATEMATIKAI ZSEBKÖNYV

Az elmúlt években két matematikai zsebkönyv jelent meg hazánkban: 1955-ben I. N. Bronstein—K. A. Szemengyajev Matematikai Zsebkönyve Bizám György fordításában, 1957-ben pedig Obádovics Gyula Matematika c. könyve, amely azóta négy kiadást ért meg. Az előbbi igen nagy anyagot ölel fel, az elemi matematikát éppen csak érinti, mérnökök számára készült, kimondottan emlékeztető jellegű, még a látszatát is kerüli, hogy rövidített tankönyv legyen. Obádovics könyve is műszaki jellegű, de jóval kisebb anyagot tárgyal, középszintű tanulóknak, technikusok számára készült.

Cser Andor—L. Ziermann Margit és Reményi Gusztáv most megjelent Matematikai Zsebkönyve Obádovics könyvéhez hasonló

szellemben készült, de nem műszaki jellegű. Részletesebben tárgyalja az elemi matematikát, az aritmetikai részben ismerteti a római számírást és a nem tízes alapú számrendszereket is. A hatványozást, gyökvonást és a logaritmust nem az algebrában tárgyalja, hanem az aritmetikában. Obádovicssal ellentétben tartja magát a természetes szám- egész szám- racionális szám- valós szám- komplex szám sorrendhez. Az algebrai részben is többet nyújt valamivel (Polinomok oszthatósága, Bezout tétele). A kombinatorikát külön fejezetben tárgyalja. Az Obádovics könyvvel szemben a legnagyobb többlet az, hogy a valószínűségszámításból sokkal nagyobb anyagot vesz fel, elmegy a valószínűségi változók tárgyalásáig, Cserbisev tételéig és a nagy számok törvényéig. Igen részletes a függvények tárgyalása, főleg az elemi függvényeknél. Az analízis elemeit viszont csak érinti a könyv, a differenciálegyenletekre már nem is kerül sor. A vektorokat az elemi geometria keretében tárgyalja. Az analitikus geometriában vektorokat nem használ, térbeli problémákra nem tér ki. Általános iskolai tanárok jól használhatják a könyvet ismereteik felújítására, rendszerezésére. A valószínűségszámítás terén perspektívát is ad a továbbképzésre.

Tankönyvkiadó, Budapest, 1962. 798 oldal.

Mosonyi Kálmán

Borsos—Sódor—Zádor: BUDAPEST

Páratlan fekvésű és szépségű fővárosunk hősi múltját, kőbe vésett hagyományait mutatja be a nagy gonddal és szeretettel szerkesztett mű.

Három fő fejezetre tagolódik:

1. *Budapest építéstörténete* című fejezet, — Zádor Mihály munkája —, hazánk történelmébe beleágyazva mutatja be a főváros múltját és az egyes századok jelentős építészeti alkotásait. Így bontakoznak ki az olvasó előtt az ősközösségi társadalmak, a népvándorlás korának, a feudális állam időszakának első települései. A feudális állam időszakában mutatja be a szerző a román, majd a rendi feudális állam korának az ismertetésénél a gótika, majd később a társadalom fejlődésének további szakaszaiban a reneszánsz, a barokk, a klasszicizmus stb. alkotásait.

2. *Budapest városképe* című fejezetben — dr. Borsos Béla munkája — megismerkedhet az olvasó a budapesti tájat meghatározó két fő tényezővel, a Dunával és a domborzattal. Elviszi a szerző olvasóit a város legszebb kilátópontjaira és a lenyűgöző látképeket ele-

mezve, magyarázva mutatja be történeti kialakulásában a látottakat. Ezen fejezet gyönyörű képei is mindenkor kiegészítik a szöveget.

3. *Budapest építészeti emlékei* című fejezetben — Sódor Alajos munkája — a szerző sétára viszi olvasóit s így mutatja be egy-egy építészeti kor legszebb alkotásait, értékeit.

A mű tanulmányozása nagy haszonnal jár a történelmet, irodalmat, rajzot, földrajzot tanító tanárok számára. Hasznos segédlet a felsorolt tárgyak szakköri foglalkozásain is. Pompás, szinte egyedülálló a mű képgyűjteménye, szintén sokoldalúan felhasználható. A nagy alakú, remek könyv a Műszaki Könyvkiadó és a Kossuth Nyomda dolgozóinak szakavatott munkáját dicséri.

(Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1959.)

Németh István

Bács Rudolfné—Telegdi Bernát:

KÉPES NÉMET NYELVKÖNYV
GYERMEKEKNEK

A 7—10 éves korú gyermekek részére készült ez a sok színes, játékos rajzzal illusztrált nyelvkönyv. Az iskolai oktatás során még nem tanulnak nyelveket, így ebben a könyvben a szerzők különös gondot fordítanak arra, hogy ez a korcsoport is kedvvel fogjon a nyelvtanuláshoz.

A tankönyvnek is beillő könyvecske nem ölel fel a tanulók számára nehéz, bonyolult nyelvtani anyagot. Az első rész fő anyaga a betűk, hangok, névelők, főnevek és az ige- ragozás ismertetése. A második rész viszont már gyakorlásképpen sok olyan változatos témát tartalmaz, ami a gyermeket a mindennapi élet során foglalkoztatja. Itt lépnek a feladatok is előtérbe, amelyek megoldása már buzdítólag hat a további tanuláshoz. A szerzők a könyv módszertani felépítésével is igyekeznek alkalmazkodni a korcsoport életkori sajátosságaihoz, nagy gondot fordítanak a szemléletességre és az élőbeszéd elsajátítására.

Sajnos néhol jelentős eltérések vannak a szöveg és ennek megértését, rögzítését segítő rajzok között. Például a 27. oldal alján a szövegben azt olvashatjuk, hogy „a nagymama olvas”, a rajzon ugyanakkor a nagymama köt. Továbbá az 57. oldalon, ahol Györgyről olvasunk, megtudjuk a szövegből, hogy „szőke és kékszemű”, viszont a szöveg mellett a rajzon Györgynek szénfekete haja és szeme van.

A nyelvkönyv céljának megfelel, elindítja a tanulókat a német nyelv megismerésének útján.

Tankönyvkiadó, 1962. 131 oldal.

Dr. Török Lászlóné

Barsi Dénes: ELTŰNIK A VAJDAKINCS

A könyv írója egyrészt figyelmezteti az ifjúságot, hogy az előítélet, a fajgyűlölet ma is mérgez, tönkretelhet embersorsokat, tehetséges fiatal életeteket. Másrészt azt hirdeti, hogy ma már nem igaz az a mondás, hogy aki cigánynak született, cigánynak vész. Erős akarral legyőzhető az előítélet, meg lehet változtatni az évszázados iratlan törvényt, s a barna szemű, barna bőrű cigánygyerek is lehet a társadalomnak értékes, megbecsült tagja. Van segítő kéz, van lehetőség is arra, hogy a „sárgödörből” kiemelkedjék.

A regény meseszövéseben sok az ellentmondás, az érthetetlen helyzet, mégis értéke a könyvnek, hogy a cigányproblémára irányítja figyelmünket. Egyes részleteit osztályfőnöki órán is fel lehet használni.

Móra Ferenc Könyvkiadó, 1962.

Jármai Éva

Dr. Majzik Lászlóné:

A KORSZERŰ ISKOLÁÉRT

Az MSZMP Művelődési Politikájának irányelvei, valamint az 1961. évi III. törvény

megjelenése óta számos vitát hallottunk és különböző hosszabb, rövidebb cikket, tanulmányt olvastunk az iskolák korszerűsítésének problémájáról.

Ennek ellenére mégis igen hasznosnak tekintjük és örömmel fogadjuk a terjedelmében viszonylag szűk, de tartalmában igen értékes alkotást. A könyv írója formáját tekintve különálló, de tartalmában összefüggő témákon keresztül elemző tájékoztatás és ezzel együtt a társadalom előtt álló konkrét feladat formájában indokolja az iskolák korszerűsítésének szükségességét.

Olvashatunk az iskolareform, az oktatási törvény megjelenésének fontosságáról, a korszerű általános műveltség tartalmáról, a tanulók túlterheltségének megszüntetését szolgáló követelményekről, a tankötelezettség fel-emelésének szükségességéről. Foglalkozik a különböző iskolák (általános iskolák, gimnáziumok, szakközépiskolák, felsőoktatási intézmények) belső életének szükséges változásaival. Meghatározza azokat a konkrét feladatokat, melyek az iskolák korszerűsítésével kapcsolatban az ifjúsági szervezetek, a szülői munkaközösségek és az egész társadalom előtt állnak. A könyv értékét növeli a témákhoz tartozó szükséges statisztikai adat, a témák lényegét meghatározó írásos idézet és a függeléként megjelent 1961. évi III. törvény a Magyar Népköztársaság oktatási rendszeréről. (Kossuth Könyvkiadó, 1962.)

Dr. Kovács Józsefné

„különbséget kell tenni a gyermek életkora és a különböző iskolatípusok között a tekintetben, hogy milyen terjedelmű, témakörű legyen a tudományos világnézeti oktatás és megalapozása.”

Kádár Jánosnak az oktatási rendszer parlamenti vitája alkalmával elhangzott beszédéből.

„Az iskolai oktatás rendszerének továbbfejlesztése megérett társadalmi szükségesség.”

Kállai Gyulának az oktatási rendszer parlamenti vitája alkalmával elhangzott beszédéből.